

Más lesz a tekinteted

Darvasi Lászlóval Turi Tímea beszélget

Jó estét kívánok, köszöntök mindenkit. Ma esti vendégünk Darvasi László, aki előtt három könyvet látok most az asztalon: a legutóbb megjelent regényt, a Virágzabálókat, a Szerezni egy nőt szerb nyelvű fordítását és Aaron Blummnak, Virág Gábornak a Biciklizéseink Török Zolival című kötetét.

– Kérdeztem az Aaront, ment-e ő még váz alatt? Nem tudom, ismeritek-e ezt a megoldást, van a nagy férfibicikli, és akkor a kisgyerek úgy hajtja, hogy így beáll a váz alá, de Aaron már nem ment váz alatt, ezt az ő nemzedéke már nem tudta, én még mentem váz alatt. De ez nem jelent semmit. Biztosan jól biciklizik így is.

Úgy sejtem, nem a Török Zolival való biciklizésekből fogsz ma felolvasni, ha felolvasol, és a nyelvi akadályok miatt nem is a szerb fordításból. Noha nagyon sok műfajban dolgozol, miért éppen a Virágzabálókat hoztad felolvasni? Ez nyilvánvaló döntésnek is tűnhet, egyrészt mert ez a legutóbbi könyved, de azontúl nagyregény is, A könnyemutatványosok legendája után – ez a második nagyregényed. Miért érezheti úgy az ember, hogy a nagyregények azok, amik igazán fontosak egy író életében? Ezt olyan magától értetődő dolognak vesszük, de valóban magától értetődő-e?

– Nem tudom, hogy mondjam, szóval ez az irodalmi... kánon, nem szeretem ezt a szót, tehát amikor így kitalálják egy íróról, hogy most jó, vagy nem jó, akkor nagyon súlyos latba esnek az ilyen típusú, öt-, hat-, hét-, nyolcszáz oldalas könyvek. Amikor én el szoktam indulni felolvasóestre, akkor két, illetve három típusú könyvet szoktam vinni, egyfelől azért hoztam most a *Virágzabálókat*, mert az a legutolsó könyv, két éve jelent meg, jóllehet azóta van kettő még, meg lehetett volna több is, csak én ezt nem tartom szerencsésnek, hogy egy író minden évben rárak valamit a saját termésére. Egy ilyen típusú könyvnek hagyni kell időt, egyszerűen hadd menjen. Lehetett volna kiadni mást, de nem akartam. Szív Ernőt szoktam még a *Virágzabálók* mellett vinni, aki esetleg nem tudná, Szív

Ernő az én tárcaírói énem, heti két-három kis hülyeség, huszonpár éve. Ma is írtam egyet.

És miről?

– Egyébként Szív Ernő név alatt jelent meg... ez nagyon érdekes, hogy a Szív Ernő meg a Darvasi nagyon sokszor kiegészíti vagy kiségi egymást. Ez egy szomorú történet volt, az *Élet és Irodalomban* fog megjelenni... de hogy miről? Nem lehet egy novellát elmesélni, teljesen értelmetlen egy novellát elmesélni, hanem azt, hogy mondjuk a Szív Ernő miről írt legutóbb. Olyan kis történetei vannak, amelyek az élet kis köreit, kis történetéseit rögzítik, tapogatják, nézik-nézik körbe. Mondok egy tipikus történetet: van Budapesten egy buszjárat, a 7-es, végigmegy a Ferenciek terétől a Keletiig – ez az egyik legkedvesebb történetem abból a rengetegből –, és akkor felszállt egy hölgy, mondjuk egy negyvenkét éves nő felszállt a buszra, nagyon sokan voltak, nagy tömeg volt, az emberek izzadtak, idegesek voltak, volt egy picit ingerültség is, de azért tartották magukat, és egyszer csak ez a nő azt vette észre, hogy valaki megsimogatja a hátát. Egyszer és aztán még egyszer, és volt egy pillanat, amikor lehetett volna szólni, vagy hátrafordulni, vagy valamifajta kisebb botrányt csinálni, de ezt a pillanatot ő elmulasztotta, és a kéz továbbra is ott maradt a hátán. Nagyon jól lehetett tudni, hogy ez egy férfikéz, és aztán elkezdett azon gondolkodni, hogy a csudába is, engem olyan régen simogattak meg ilyen kedvesen, engem olyan régen érintettek meg így, hogy ez nem tolakszik, hogy ebben valami más van, nem bántani akar, hanem csak így hozzámérni stb. stb., és így mentek el négy-öt megállót, és egyszer csak kiürült a busz, és a nő megfordult, és nem tudta, hogy ki volt az, de azt mondta, azóta is szerelmes.

Ezt Te találtad ki?

– Nem, én ezt a történetet hallottam. És a tárca ilyen egy picit. A tárcaírás, hogy az a sok kicsi marhaság, hogy nem tudjuk, megpróbáljuk elmondani, megpróbáljuk megérezni, de nem fogjuk meg tudni, nem lehet. De picit így szerelmesek vagyunk abba, hogy így rögzíthetjük a dolgokat.

Szív Ernő a kilencvenes években kezdett el tárcákat írni a Délmagyarországon, később az Élet és Irodalomban is párhuzamosan, könyvei is jelennek meg folyamatosan, eddig három. Az első könyvben, még a Vonal alattban, mikor Szív Ernő történeteit olvassuk, akkor nyomon tudjuk követni, mi történik Szív Ernővel, mit gondol a világról, kivel találkozik. Aztán a legutóbbi könyvben, az Összegyűjtött szerelmeimben sokkal inkább olyannak láthatjuk, aki körbeutazza a fél világot, ha nem az egészet, utazik időben, térben egyaránt, de közben egyre kevesebbet tudunk meg róla. Hová tűnt Szív Ernő?

– Miután a tárca is irodalmi műfaj, vagy legalábbis én annak szánám, jóllehet a tárca is sokféle lehet, mert ha mondjuk hetilapba, vagy komolyabb típusú napilap hétvégi mellékletébe szánjuk, akkor ott eléggé el lehet szabadulni, és bármit tehetünk vele. De ha napilapba írjuk, akkor nézni kell az olvasót is, például nem lehet blaszfémia, nem lehet káromkodás, nem lehet ez meg az meg amaz. Nem tudom, Szív Ernő itt is van, meg amott is van, öt-hat-hét könyve van a fiókban, van effektíve ezeröt-száz oldal szerkesztésre várva, ami bármikor bármi lehet, ha lesz belőle, lesz, ha nem lesz, nem lesz. Jó néhány kollégát figyeltem tárcaírási akció közben, várod, hogy megjelenjen, elolvasod, állati jó, jön a következő hét, megjelenik, elolvasod, állati jó. És aztán megveszed a könyvet, amiben a tárcákat összegyűjtötte, és azt veszed észre, hogy együtt bizony nem működnek. Valamit mindig ki kell találni, hogy ezekből a tárcákból, ezekből az irodalmi kiskatonákból, amiről azt mondta a Szép Ernő, hogy az az irodalmi műfaj, ami alatt kihül a kávé, szóval hogy ezekből úgy legyen valami, hogy, akár egy regénynél, lapról lapra igyekszel, mert kíváncsi maradsz. Csak manapság már nem kávéházakban olvassák el az újságokat az emberek, hanem inkább megnézik az interneten a híreket. Nagyon nehéz a tárcából könyvet csinálni, ahhoz mindig kell valami truváj. Tehát valamit ki kell találnod, a kíváncsiság fenntartása érdekében. Úgyhogy amikor Szív Ernő elkezd járkálni az időben, elmegy Amerikába, elmegy Kolumbusz hajójára, jár a Vadnyugaton, vagy éppen Berlinben, Párizsban vagy Szlovéniában, akkor ez például ilyen típusú kísérletezés is, ami aztán vagy bejön, vagy nem jön be, hát én ezt nem tudom megmondani. Hát Szindbád is utazott összevissza.

De mintha Szív Ernő csak egy bizonyos idő után kezdett el volna utazni...

– Na igen, merthogy amikor én a tárcaírást elkezdtem... egyébként a tárca pontosan 1800-ban született meg, egy francia újságíró vagy szerkesztő ránézett az újságra, két oldal, és a kétharmad alatti résznél húzott egy vonalat, és azt mondta, ami a vonal alatt van, az lehet báli csevely, lehet színházi tudósítás, sorozatregény, lehet novella, lehet közérdekű fecsegés, bármi. Tehát egy ilyen képlékeny dolognak fogta fel, és aztán ez a magyar irodalomban egy hihetetlenül népszerű műfaj lett. Az én életem meg úgy alakult, hogy egy idő után nagyon sokat kellett utazni, és hogy ha Darvasi utazik, akkor valószínűleg Szív is utazik. Az volt az érdekes, hogy az ember először kipróbálja a tárcának ezt a hagyományos, a magyar irodalomban már meglévő formáját, hanem aztán megpróbál rajta alakítani, megpróbál rajta változtatni. Néha nem tudom kordában tartani az anyagot, annyi minden látható. Ha New Yorkban vagyok, akkor nem tudok úgy beszélni Szív Ernőként, mint Mikszáth, ha Berlinben vagyok, nem fogok tudni úgy

beszélni, mint Krúdy Gyuszi bácsi, ha a dán partok mellett vagyok, a dűnéken, nem fogok tudni úgy beszélni, mint Juhász Gyula, aki állt a Tisza partján, és hatalmas szemekkel, szomorúan, halálra váltan bámulta a víz lassú sodrását. Tehát az, hogyha az ember jön-megy a világban, akkor a hely szelleme bizony beleszól a mondatba, beleszól a mondat építkezésébe, és beleszól abba is, hogy kinek is tekintsd magad, szóval hogy... más lesz a tekinteted. Nem csak Te látod, hanem ő is lát Téged, és változtat rajtad.

Említetted, hogy ahhoz, hogy a tárcából kötet legyen, kell valami truváj. Ugyanakkor, hogy ha az Összegyűjtött szerelmeimet nézzük, ami, ahogy a címe is mutatja, különböző szerelmi történeteket egymás variációiként gyűjt össze, azt látjuk, hogy a Darvasi László név alatt megjelent A titokzatos világválogatott is nagyon hasonló kötet, ugye ott a foci a fő téma, ami körül ott vannak a különböző variációk. A lojangi kutyavadászokban mintha szintén lenne egy rejtett középpont, aminek a variációi lennének a történetek. Ebből a szempontból másként szerkeszt Szív Ernő és Darvasi László?

– Nem tudom. Nem tudok rá válaszolni. Azt tudom, hogy Szív Ernőnek a harmadik könyve az *Összegyűjtött szerelmeim* címet viseli, nagyon keveset adtak el belőle, és tényleg olyan dologról beszélünk – én nagyon sajnálom, persze –, hogy nincs benne a köztudatban, de ez mindegy is. Szóval van egy könyv, tárcakönyv, megírod, megpróbálsz megtalálni az úgynevezett truvájt, vagy azt a valamit, amitől a tárcák összefűzhetőek, és akár regényként, vagy úgy is olvashatod, mint egy kedves Krúdy-könyvet, vagy éppen az Esti Kornélt. A történetek egyes szám harmadik személyben voltak megírva, és... láthatóan nem működött. Valami nem stimmelt, de nem találtuk ki a szerkesztővel, hogy mi ez a valami, ami nem engedi szabadon az anyagot. Ki volt alakítva a könyvnek a váza, hogy mennyiféle szerelmi történet van, az egyik nő elképzeli a Szív Ernő halálát, a másik nő mindig meg akarja ölni, a harmadik azt akarja, hogy őt öljék meg, ilyen kedves örült, vagy kedvesörültnek szánt történetek. És egyszer csak rájöttem arra, hogy úristen, ezt egyes szám első személyben kell megírni. És van kétszáz oldalad, és akkor fogod, és szépen átírod az egészet személyesre... És attól kezdve úgy éreztem, hogy jó, hogy működik. Tehát ilyen fajta szerkesztések is vannak. De ezek ilyen belső ügyek, hogy az ember mitől válik elégedetté egy könyvtől, vagy mitől gondolja azt, hogy megtett érte mindent, amit meg lehetett tenni. Valamikor meg a műfajok átmosódnak egymásba, mert a tárca hagyományosan a tárcanovella és a kisnovellának a formai sajátosságait idézi, de ugye most már itt van a szöveg mint olyan. De én ehhez nem értek, nem vagyok irodalomtudós, de van a szöveg, ami nem is novella meg nem is próza, próza, csak valahogy másképpen az, és

akkor, hogy a szöveg mitől szöveg, mitől kistörténet egy kistörténet, és mitől nem lesz tárcsa, mitől marad valami példabeszéd, és nem tud novelává válni, ezek érdekes kérdések. Nagyon sokféle műfajjal próbálkoztam és játszottam, és fogok is még játszani, hogyha lesz hozzá erőm. De hogy bárhogy is nézzük, a tárcaírás egy szemérmes műfaj. Nem lehet nagyon elszállni. A tárcsa nézi az olvasót, kinéz az olvasóra. Kikacsint, kikukucskál: kukkol. A regény nem teheti meg. És a novella sem teheti meg. Ha elkezdesz írni egy regényt – bocsánatot kérek –, akkor le kell szarni az olvasót. Nincs olvasó. A mű van. És ha a mű megtalálja az olvasóját, akkor az csodás. Igen, az csoda. Akkor sikerült. Megtalál tíz olvasót, vagy százat, vagy ezret. De azt nézni, hogy mik az elvárások, mik a szempontok, és mi az, amibe bele lehet menni, mert megéri?! Ugyan. Dalos György mesélte egyszer, hogy Németországban mi a trendi, hogy most arról kell írni, hogy az afroamerikai, hadd mondjam csúnya szóval, tehát a fekete lány, aki még ahomoszexuális is, le akar szokni a cigarettáról, ez legyen a regény témája. Mert ugye most ez megy. De ezt olyan viccből mondta természetesen. Ezzel csak azt akarom mondani, mindig vannak jó vagy nem jó közéleti elvárások, vagy éppen olvasói elvárások, vagy nem tudom, miféle elvárások, de nem az elvárásokkal, hanem a művekkel kell törődni, s aztán lesz, ami lesz.

A szemérmesség szót említetted az előbb, azt, hogy a tárcában nem lehet blaszfémnek lenni, és bár Szív Ernő tényleg nem káromkodik, de mintha blaszfém szeretne lenni, vagy mintha mindig lenne egy ilyen irányú vágya. Vagy csak kacérkodik a lehetőséggel?

– Szív Ernő úgy jár-kezel a világban, hogy soha nem akarja megmondani pontosan, mi az a szeretet, vagy mifene, de úgy nagyon szeretné, és ennek aztán mindenféle fajtája, formája van, a galádságtól az álnokságig... de nem tudom. Az biztos, hogy ő is folyamatosan átlép bizonyos határokat. Nyelvi, világnézeti határokat. Mert a határok arra valók.

A tárcsa és a regény között a különbségek tűnnek fel hamarabb, de mondjuk, abban mintha lenne valami hasonlóság, hogy ha tárcaíró az ember, és hetente kell írnia tárcsát, akkor a tárcaírás és a regényírás is folyamatos tevékenység az időben. Hogyan lehet így két időben egyszerre létezni, tehát úgy, hogy ha regényt is ír, akkor a kis dolgokkal mindig meg kell szakítani a munkát. Vagy ezek a kis megszakítások is egyfajta folyamatosságot adnak?

– Ez olyan, mint amikor a számítógépnek több fájlja van, több ablak van, és akkor egyszerre vannak kinyitva, és amikor nagyon sok a felkérés, és nagyon sok a tennivaló, arra azt a metódust találtam ki, hogy mindig a legkönnyebb munkával kezdem. Tehát van olyan, és szinte mindennap,

hogy nagyon gyorsan megírom az egyflekkes tárcát, tehát olyan ezernyolcszáz, ezeröttszáz karaktert, tehát azt gyorsan megírni, és hogy ha azt megírtad, akkor már jó, és akkor már mehetek a nehezebb felé. Soha nem a nehézzel kezdem az ügyeket. Nem egy leadandó novellával, egy nagyobb írással, mert ha a kistárca már megvan, akkor felszabadultabban tudok odafordulni az éppen készülő meseregényhez, vagy az éppen készülő nagy novelláskötethez, vagy nem tudom mihez. Önkéntelenül kialakul egyfajta rutin. Ez persze nagyon veszélyes üzem. De hát ez ilyen. Legyen meg az ötlet, mondjuk a tárcánál, tehát az a pici ötlet. Tegnap valami szövegen dolgoztam, egy nagyobb szövegen, és eszembe jutott a vasalás. Én minden munkát elvégzek, takarítok, sütök, főzök, a múltkor fácánlevest csináltam, nagyon jó lett, tényleg, és mosok és teregetek, de egy dolgot nem tudok: vasalni. Meg nem is akarok megtanulni. A vasalásról azt gondoltam, hogy az már túlzás. De mégis eszembe jutott a vasalásnak az illata. Az nagyon furcsa, meleg, otthonos érzést kelt, és akkor a vasalás illatát megírni. Hát ez lesz a következő tárca. Hogyha már ennyi megvan, akkor a Szív felteszi a kezét, és azt mondja: köszi. És akkor ez viszonylag gyorsan lemegy. Ráadásul az is fontos, hogy gyorsan menjen le. Nem lehet egész napokat foglalkozni egy tárcával, mert egyfelől nem ér annyit, másfelől ér annyit, érne, de nem úgy ér annyit. Hanem gyorsan meg kell csinálni, mert a mondat másként működik benne. Más a természete. Túlíródik. Elnehezül. Tényleg van egy ilyen napilapos tempója. Amikor az ember nagyregényt ír, mint amilyen a *Virágzabálók*, akkor ott minden mondaton tízszer megy át, és húzza, vonja, szakítja, újraírja, és még így is mennyi mindent kellett volna újraírni.

Ha nem is tárcányi egységekből, de a nagyregények is, A könnymutatványosok legendája is több százból épül fel, amelyek keresztül-kasul vágják egymást, ugyanakkor a Virágzabálókban is több fejezet van egymás mellett, és ezek adják ki az egészet. Az, hogy ilyen hosszabb epizódokból, szekvenciákból épül fel a nagyobb szerkezet, az segítség?

– Hát nem segítség, hanem nehézség. Mert állatira oda kell figyelni. *A könnymutatványosok legendáját* emlegettük. Az a regény a tizenhat-tizenhetedik században, Buda elfoglalásától Buda visszafoglalásáig, 1526–1686 között játszódik. A szerkezete olyan, mint egy soktükrű ablaké, ilyen rózsablakra gondolok, tehát ilyen sok kis elemből áll össze, mint egy puzzle tulajdonképpen. Olyan regényt akartam létrehozni, amiben nem lehet a hagyományos módon eligazodni, hanem egyszer csak, mondjuk a végén, a helyére kerül minden. Hogy ez sikerült-e, annak nem én vagyok a megmondhatója. Aztán egy olyan regényt akartam írni, ami... ugye szokták

mondani, hogy a nyitott művet idézi, a nyitott struktúrát, ez volt a *Virágzabálók*, ahol öt nagy fejezet van, a családban öt ember él egymás mellett, a növénytudós, a felesége, a testvére, a féltestvére meg még plusz egy nagy cigányfejezet, ötféleképpen van elmesélve ugyanaz a nagy történet. De hát nagyon sokszor ellentmondás van a történetek között. Itt meg azt akartam, hogy ne kerüljön a helyére, hanem maradjon mozgásban, hogy az anyag tartsa izgalomban saját magát, meg mondjuk az olvasóját ne hagyja nyugton. Valami ilyesmit szerettem volna, de ez nagyon nehéz. Tehát nagyon nehéz az, amikor egy nagyregényben van ötven, hatvan, hetven szereplő, és akkor ki, mikor, hol, mit mond, miért mondja, és ha ellentmondásba keveredsz, akkor az tudatos ellentmondás legyen. Interneten még az elején elkezdtem a *Virágzabálók*nál nézegetni, hogy milyen blogok, milyen kritikai megjegyzések vannak, volt olyan megjegyzés, hogy nem értette. De ez is jó volt. Hogy no lám, bedőlt, de nem baj, ez ilyen. Mert a legfontosabb dolog az, hogyan tudjuk elbeszélni a dolgokat, hogyan tudjuk elmondani a világunkat, és hogy arra milyen technikák, milyen eljárások vannak, és mi az, amit hozzá tudunk tenni ahhoz, ami volt, vagy ami már el lett mondva. Tehát, hogy egyszerre történet legyen, de viszont más is, hogy amikor azt mondják, hogy történet, meg hogy te vagy az elmondó ember, te vagy a történetmesélő, akkor abban legyen iszonyatos mennyiségű kétegy. Jó értelemben vett kétegy. Vagy titokzatosság. Az is érdekes, hogy az ember írás közben hogy akad rá a titokra. Az nagyon különleges. Vagy hogyan járja körül az érthetlent, de körbe tudja járni. És akkor olyan, mintha értené, de közben nem.

Tudsz mondani erre példát, hogy valami írás közben a Virágzabálókban meglepett, mint egy titoknak a felderülése?

– Nem. Engem az írás folyamatosan meglep. Az lep meg az írásban... az ember rengeteg mindent meg tud nézni. Amikor a *Virágzabálók*at írtam, nagy halomban álltak körülöttem a könyvek, amikor a *Könnymutatványosokat* írtam, nagy halomban álltak körülöttem a krónikák, visszaemlékezések, rengeteg adatból, tényből, forrásból dolgozom. Az írás nekem – hogy más ezzel hogy van, azt nem tudom – meglepetés. Nem tudom, hogy honnan tudom. Nem tudom, miért akkor kell bejönnie az ajtón, és miért kell neki azt mondania, hogy... De azt mondja. És néha olyan is előfordult a regényben, ezt mondtam is, nyilatkoztam is, hogy amikor az ember létrehoz egy ilyen nagy szövegtestet, egy nagy erőteret, az valóban egy nagy erőtér, ha mondjuk háromszáz–négy száz oldalad van már, a szereplőkkel, a szereplők félig teljesített sorsával, fiatal nőekkel, szerelmes férfiakkal, háborúkkal, nem tudom mivel, egyszer csak döntesz valamit

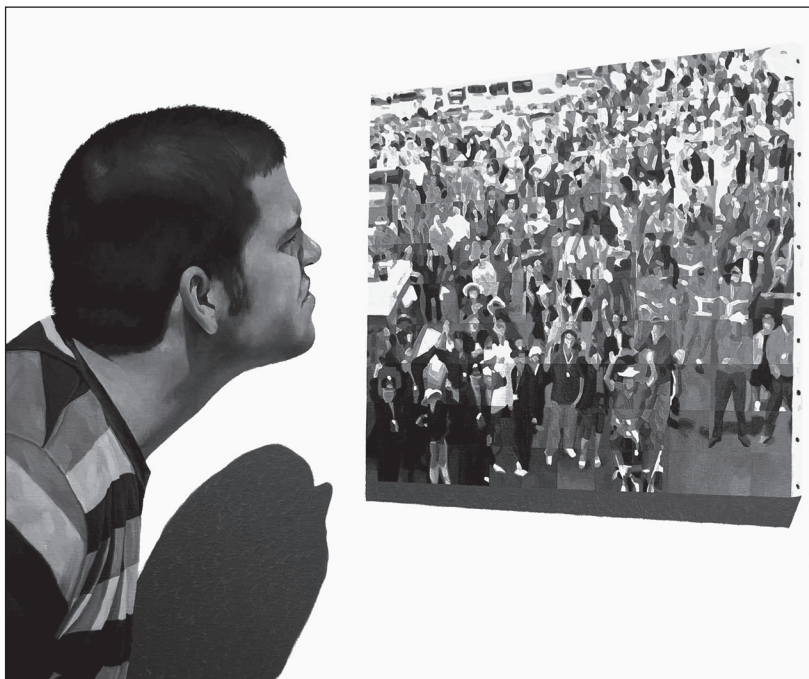
mint író, vagy azt gondolod, hogy az úgy legyen. És akkor egyszer csak azt mondja a könyv, hogy nem. Te meg, hogy ide figyelj, édes Öregem, velem ne vitatkozzál. És végül neki lesz igaza. És akkor olyan, mintha legyőzne az anyag. És ez is olyan jó érzés, ez is meglepetés, szóval titokzatos. Engem mindig az lep meg legjobban, hogy nem tudom, és mégis lesz valami. Ezért is a legjobb regényt írni, nekem legalábbis. Amikor benne van az ember egy anyagban, akkor mindig azt kell szeretni a legjobban, mert éppen azzal foglalkozik, de mondjuk a regény a legjobb, a regényben lenni a legjobb. Kivételes élmény minden tekintetben, és akkor is, ha az hat évig, vagy éppen tíz évig tart. Nem lehet siettetni. Már annyira szerettem volna beleszaladni egy újba, de hát nem enged. Ennek megvan a lélektana. Lélektanilag tart a hatása valószínűleg. Valaminek el kell teljesen múltnia, vagy le kell tisztulnia az emberből, ki kell jönni ebből a tizenkilencedik századi történetből. A *Virágabálók* –, mondjuk így – 1800-tól a nagy szegedi árvízig, 1879. március 12-éig, hajnali két óráig tart. Tehát körülbelül ebben az időben játszódik, erősen széttartó, sok szereplővel dolgozó mű, de már íróként nagyon sok esetben felejték dolgokat, inkább csak foltok maradnak belőle, és aztán azok is halványulnak, és akkor utána lehet valami igazán hasonló nagyban elkezdni gondolkodni. A *Virágabálók*ban van egy keretes történet az elején és a végén, de volt egy harmadik variáció is. Szegedet teljesen elmosta ez az árvíz, ez érdekelt engem, aztán ezért kellett visszamennem 1800-ig körülbelül, hogy eljuthassak ehhez a katasztrófához, aminek az elemei egy amerikai harmadrangú katasztrófa-filmből is ismerősek lehetnek már. Mindenki ugyanúgy viselkedett akkor is, mindenki ugyanúgy tette a dolgát, mint manapság, ha kitör egy tűzhányó, vagy leesik egy repülőgép. Sőt háromféleképpen akartam megcsinálni: az, hogy megtörténik az árvíz, az egy dolog. Ötezer ház, marad belőle kétszáz, totálisan el van mosva, és utána lesz ebből egy Párizs mintájára tervezett, viszonylag modern struktúrájú város. Addig ez a város szigetektől állt. Külön volt Felsőváros, külön volt Alsóváros, külön volt Rókus, a városrészek között mocsarak terültek. Ez mindegy is, az én nagy kihívásom a regényírásnak a vége felé történt, egyszerűen mindent megnéztem az árvízről, hogy mentik az embereket, a halottak mellett virrasztanak, amikor már a nyakukig ér a víz, hogy vágja le a fejét... na mindegy, szóval mindent tudtam az emberi tragédiákról, 159-en haltak meg egyébként, és az nem is olyan sok áldozat, viszonylag nem sok, de maga a katasztrófa egy nagyon érzéki történet volt. Egyfelől tavasszal történik, olvadás idején, és amikor egy ilyen típusú árvíz előnti a várost, akkor azt nem úgy kell elképzelni, hogy a víz bemegy, hanem egyszer csak a víz felvesz mindent. Felveszi a koszt, a mocskot, a port, a sarat, és egy cunami, egy vadállat tör be a

városba bömbölő hangon. És hát erről mindent tudtam, s azt gondoltam, hogy na, oké, ez a regény olyan, amilyen, itt a valóság meg az álom meg a realitás és a képzelet folyamatosan egybejátszik egymással, az egyik pillanatban valaki meghal, a másik pillanatban a végén föltámad, tehát vannak ilyen dramaturgiai elemek, és tudod mit? Hát akkor nem lesz árvíz. Megy tovább minden. És elképzelttem, hogy nincs árvíz. Hogy az a Szeged megmarad, és úgy él tovább. És valahogy annyira szerettem ezt az ötletet, de nem tudtam megcsinálni. Annyira beleszerettem az árvízi események történéseibe, hogy nem. De mondok mást is. A könyvben öt nagy fejezet van: Szép Imre, Pelsőczy Klára, Péter, Ádám a féltestvér meg a cigányok, és az ő életük kavargó lapokon. És egyszer csak lett egy szereplőm, akit Zsófiának hívnak, egy picit dagibb, mint Te vagy [a vékony Turi Timihez, a szerk.], de körülbelül egyforma magasak vagytok, és olvasottak, és ő Szatmárban élt, hamarabb is szerepelt, de az ötszázadik oldalon lett egyre fontosabb a jelenléte. S egyszer csak arra gondoltam, hogy úristen!, hogy már nem jutott neki hely. Én annyira szerettem ezt a szereplőmet, az érdekes, hogy viszonyul az ember a saját maga által teremtett világhoz, hogy vannak írók, akik hidegen tudnak írni, de nekem mindig kell egy érzelmi viszony az embereimhez, és akkor azt nagyon sajnáltam, hogy a szerkezet már nem engedte meg azt, hogy ennek a Zsófiának is adjak egy nagy fejezetet, mert tulajdonképpen meg van érintve az élete.

Nyilván nincs megírva Zsófiának a könyve, de egyébként teljesen lehet érezni azt olvasás közben, hogy akár még neki is juthatna egy szekvencia, és több más szereplőnek is, mert távolabb kerülnek az optikától, de mégis feltűnnek. Azt szeretném még kérdezni, hogy a Virágzabálókát olvasva valamennyire otthonosan tudunk mozogni a tizenkilencedik században, A könnyemutatványosok legendáját olvasva a tizenhetedikben, de elképzelhetőnek tartod-e, persze munkahipotézisként, hogy olyan regényt vagy nagyregényt írjal, ami belelóg a mába, vagy ezeknek a jelenbeli valóságos utazásoknak mégiscsak a kevésbé valóságos Szív Ernő tud hangot adni?

– Voltak olyan típusú elbeszéléseim és novelláim, amelyek éppen a mában játszódtak. A *Szerezni egy nőt* a jugoszláviai háborúk, mondjuk így, krónikásított változata akart lenni. Én attól félek... egy írónak sok minden kell, hogy a mában tudjon mozogni. Kell a család, kell egy nagyon érdekes család. Kellenek apafigurák, kellenek anyafigurák, nagybácsik, kell valami furcsa világ, nekem meg nincs ilyen. Másrészt meg ott van a veszély, hogy a dolog publicisztikus lesz, ez alatt az értem, hogy a mű határozottan ki akar szólni saját magából, és mint egy újságcikk, vagy mint egy közéleti reflexió akar beszélni a világról. Én rettegek attól, hogy ilyenbe belefussak.

Szív Ernő belefut néha, de az az ő baja. Láttunk erre szomorú példákat a kortárs magyar irodalomból is. De tényleg azt gondolom, ahhoz, hogy a jelenhez odafordulhassunk, vagy fordulhasson az író, vagy legalábbis én, ahhoz kellene valamiféle nagyon erős családi meg gyerektörténet. Én Törökszentmiklóson éltem, ugyanilyen vidék, mint ez, semmi különös, és teljesen boldog gyerekkorom volt apa nélkül, anyukám elengedett bárhová, panaszra nem volt okom. És hogy persze ma mi van. Hát nem tudom, szerintem erre még a dráma a legérdekesebb műfaj. Ugye Andris (Forgách András – a szerk.) beszélt magyar drámákról, és nagyon érdekes volt, hogy valami olyan dolog jött vissza a magyar drámába, aminek talán nem kellene, mégis visszajött, a hetvenes–nyolcvanas évek ellenzékiisége. A színháznak van ilyen politikai üzenete, igen, így van, ilyen világban élsz, ezek a hatalmi viszonyok, és hogy van a közönségnek egy ilyen visszahatása, vastaps és állva ünneplés. És ez egyfelől mutatja a műfaj erejét, másfelől pedig nem jó, hogy visszajön. Azt akarnám mondani, hogy én félek a prózát ilyen helyzetnek kitenni.

Kis Endre alkotása